

Onko palkkatuki tullut tiensä päähän?

Musiikkia.

Miesääni:

Tämä on Vates välittää -podcast. Eri jaksoissa avaamme vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseen liittyviä ilmiöitä. Tervetuloa mukaan. Vates välittää.

Anne Kallio:

Tervetuloa kuulemaan Vates välittää -sarjan podcastia. Tänään puhumme palkkatuesta. Minä olen Anne Kallio Vates-säätiöstä, ja kanssani keskustelemassa ovat henkilöstöjohtaja Manna Torvinen Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksesta ja työkykykoordinaattori Heli Itähalme Satakunnan TE-palveluista.

Palkkatuki on puhututtanut viimeisten vuosien ajan paljon. Ja sehän juontaa juurensa 1990-luvulle, jolloin kolmatta sektoria huudettiin apuun suurtyöttömyyteen, ja tähän työkaluksi perustettiin yhdistelmätuki, palkkatuen edeltäjä. Haluaisin kysyä ensimmäiseksi Mannalta, mikä on tämän päivän toiminnassa palkkatuen merkitys kierrätyskeskuksen toiminnassa, ja miten se tukee ihmisten jatkotyöllistymistä?

Manna Torvinen:

Joo, no me olemme lähteneet yhdistystoiminnasta liikkeelle kierrätyskeskuksessa 90-luvulla. Sitten siitä on siirrytty yritystoimintaan ja olemme nyt tämän kaupunkikonsernin - tai Helsingin kaupungin konserni on meidän pääomistajamme, ja kunnat on siinä mukana. Olemme yhteiskunnallinen yritys, että vähän erotutaan järjestöistä toimijoina. Meille palkkatuen merkitys on ollut todella iso koko meidän historiamme, koko meidän toiminnan ajan. Meillä toiminta on laajentunut vuosien mittaan. Nyt meillä on 14 myymälää, erityisesti myymälässä kierrätystyöntekijät ovat meillä palkkatuella olevia.

Se merkitys on ollut todella iso koko ajan, että me olemme katsoneet, että kaikki voittavat. Me on otettu ihmisiä töihin, joille ei ole helppoa työllistyä niin sanotusti tavallisille työmarkkinoille. Ja he kuitenkin ovat pystyneet meillä, he ovat oppineet meillä sen työn, ja ovat suoriutuneet siitä hyvin, ovat onnistuneet siinä työssä, ovat voimaantuneet. Sitten me olemme

pystyneet tarjoamaan heille erilaisia oppimispolkuja sen mukaan, mitkä asiat heitä kiinnostaa. Liiketoiminta on toki myymälätoiminnassa iso alue ja logistiikka, puhtausalan opintoja...

Meillä oli vielä mahdollisuus oppisopimukseen reilu vuosi sitten. 2023 heinäkuusta tuli palkkatukiudistus, joka poissulki meidät de minimiksen vuoksi. Joten me emme pysty enää ottamaan oppisopimuksella ihmisiä, mutta meillä oli sata ihmistä vuositasolla, teki oppisopimuksia. Ja se oli aivan loistavaa, että he saivat tutkinnon. Olivat meillä vuoden, kaksi oppisopimuksella ja palkkatuella samanaikaisesti. Mutta nyt meillä tehdään näitä osatutkintoja.

Me pystymme kyllä vahvistamaan ihmisten osaamista ja työelämäorientaatiota hyvin, mutta nyt nämä palkkatukijaksot lyhenivät olennaisesti siinä puolitoista vuotta sitten tapahtuneessa uudistuksessa. Eli ne ovat vain viisi kuukautta tai kymmenen kuukautta, niin jokainenhan ymmärtää, että meillä siis on 1 000 ihmistä vuodessa töissä, niin se, että ihmisiä tulee koko ajan sisään taloon, me perehdytämme heitä. Koko ajan ihmisiä lähtee, koska työsuhteet ovat niin lyhkäisiä. Niin ihminen ehtii oppimaan työn, jos ei ole ennen ollut kaupan alalla töissä, hän ehtii juuri oppimaan, että miten nyt minun tulee tätä työtä tehdä. Kun meidän tavoitteemme on, että pystyy myös olemaan eri osastoilla asiakaspalvelussa, kassalla, vaatepuolella ja huonekaluissa, ja tavaran vastaanotossakin mahdollisesti.

Niin se, että hän ehtii oppia sen työn, ja sitten hänen pitääkin lähteä pois, niin se, että minkä pituisen jakson ihminen on töissä... Me toki haluttaisiin, että se olisi merkittävästi pidempi, että se olisi vuosia, että olisi mahdollisuus olla töissä, niin sitten myös se hänen osaaminen ja työelämäorientaatio vahvistuisi, ja hän olisi paljon vahvempi sitten siirtymään eteenpäin työmarkkinoilla.

Heli Itähalme:

No joo siis, jos haastavassa tilanteessa olevista ihmisistä puhutaan, niin sehän on ollut ihan äärimmäisen tärkeää siinä. Niin kuin kompensoidaan työkyvyn alenemaa sinne työpaikalle. On se sitten kolmannen sektorin työpaikka tai yksityinen tai kunnat. Eli kyllä se hyvä työkalu on meille ollut, ihan tosi äärimmäisen tärkeä, ja pitkän aikaa sitä on käytetty, ja siinä on tullut muutoksia matkan varrella.

Viimeisin oli tosiaan tämä, siinä helpotettiin hieman osatyökykyisten pääsyä palkkatuella työmarkkinoille, mutta sitten samalla aikoja lyhennettiin siinä. Ja byrokraattinen järjestelmähän se on ollut... Sen

markkinointi ja sen myyminen yrityksiin on ollut aika haastavaa. Sehän siinä tietysti on, ja sitten se, että kun se lähtee meidän henkilöasiakkaamme tilanteesta. Mikä hänen tilanteensa ja... Onko palkkatuki semmoinen väline, joka auttaa häntä työllistymään, että lähdetään siitä. Kuitenkin palkkatuki maksetaan työnantajalle, ja työnantaja sen hakee, niin tässä on ollut yhteensovittamista ja opetteluja, että miten sitä sanottaa asiakkaalle. ”Tiedätkö, että sulla olisi mahdollisuus ehkä palkkatukeen, jotta pääsisit helpommin työmarkkinoille?”

Anne Kallio:

Palkkatuen vaikuttavuutta on tutkittu myös, ja tultu siihen johtopäätökseen, että palkkatuen käyttö on vaikuttavaa ainoastaan yksityisen sektorin kohdalla. Kolmannen sektorin ja kuntien osalta palkkatuen käyttö ei tue työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Miten te näette tämän?

Heli Itähalme:

En minä ihan noin yksioikoisesti sitä kyllä näe, että tietysti lopputulokset ovat niitä, että jos yksityiselle yritykselle on myönnetty palkkatuki, ja henkilö on sinne työllistynyt niin, useimhan hän myös jatkaa palkkatukijakson jälkeen. Mutta jotenkin tätä, että jos yhdistyksille on myönnetty palkkatukea, niin kyllähän sieltä jatkopolkuja on löytynyt. Väittäisin melkein, että tuo on jäänyt tutkimatta jossain vaiheessa, kuinka paljon se tuo semmoista jatkumoa. Kunnilla on tietysti on ollut sitten muunlaisia intressejä, joskus saattaa olla niin, että on vain inhimillistä katkaista se työttömyys ja kunnat on siinä vaiheessa sitten... Varsinkin, kun tuli sanktioita, että he joutuivat maksamaan työttömyysturvakustannuksia, niin se vauhditti sitä, että he pitkään työttömänä olleita ihmisiä työllistivät.

Manna Torvinen:

Ja saattaa toki olla, että ihmisellä on ollut enemmän resursseja, niillä ihmisillä, jotka on työllistetty yrityksiin, heillä juuri nimenomaan on ollut paremmat mahdollisuudet jatkoihin joko siinä yrityksessä, tai jossain muualla. Niin se, että mitä sanoit Heli, niin kuntaapuoli ja järjestöapuoli on ehkä kantanut isomman vastuun, että on ottanut laajemmalla skaalalla ihmisiä. Ei ole niin tarkkaan katsonut sitä, kenet me voimme ottaa.

Anne Kallio:

Eli kyseessä on jo ihan eri kohderyhmät palkkatukeen.

Sitten on myös semmoisia, samoissa tutkimuksissa ollut, että yritykset eivät ole kovin innokkaita käyttämään tätä palkkatukea ylipäättäen. Niin mikä työnantajaa askarruttaa palkkatuessa? Mikä siitä tekee ei niin houkuttelevaa?

Manna Torvinen:

No, mä voisin heti sanoa, kun edustan yritystä. Niin se jäätävä byrokratia, mikä siihen palkkatukeen liittyy. Eli juuri tämän toiminnan järkevyyden ylipäättäen, että nythän tämä on tehty vähän mahdottomaksi tämä kuvio, että niin paljon niitä yksilön etuisuuksia on heikennetty, että häntä ei edes kiinnosta palkkatuki ja työnantajaa ei kiinnosta palkkatuki. Tai kovin montaa työnantajaa ei kiinnosta.

Sanon, että meitä yhä kiinnostaa, mutta se on tehty niin vaikeaksi sen hakeminen ja sitten ne työllistämisyksöt ovat niin lyhkäisiä, että tavallaan se, että työnantaja saisi sen hyödyn työpanoksesta, sen riittävän hyödyn, niin se, että se valuu siinä matkalla, kun tämä byrokratia tekee siitä mahdotonta. Se vie hallinnollista työpanosta henkilöstöpalveluista, HR:stä, että saadaan koordinoitua, paperit ovat kohdillaan, niin se on aika iso myllytys. Ja sitten kun ihminen pääsee töihin kiinni, työsuhde päättyy. Eihän se kenenkään työnantajan näkökulmasta... Ei heillä ole aikaa tämmöiseen myllytykseen ja siihen, että työsuhde on kestoiltaan niin lyhyt.

Heli Itähalme:

Joo ihan samanlaisia viestejä tulee, että tää byrokratia tässä on aikamoinen. Ensin hakuprosessi, ja sitten maksatusprosessi on vielä erikseen. Jos tähän keksii työllisyysalueet jotain helpotusta, niin hieno juttu.

Anne Kallio:

Kyllä. Niin, työllisyysalueet aloittavat toimintansa ensi vuoden alussa. Tiedetään jo se, että eri alueilla tulee olemaan erilaisia linjauksia tästä palkkatuesta. Osa alueesta jatkaa sen myöntämistä, mutta kaikki ei. Jotenkin vaikuttaisi, että yleislinjauksena määrärahat vähenevät joka tapauksessa eri alueilla. Miten te näette tämän kehityksen?

Manna Torvinen:

No näyttää siltä, että nyt tänä vuonna on jo käytetty, tavallaan syöty sitä rahaa, mikä on ensi vuodelle tulevaa, koska on tehty työsopimukset. Osatyökykyisillehän voidaan tehdä kahden vuoden ajaksi palkkatuella työsopimus, niin niitä jo ensi vuoden rahoja ja jo seuraavan vuodenkin

rahoja on jo ikään kuin syöty - kiinnitetty, niin se, ja sitten kaiketi rahat ovat kokonaisuudessaan alimitoitettuja, ainakin osalla työllisyysalueista. Mitä he kokevat, että heille siirtyy TE-hallinnon puolelta ja miten he pystyvät sitä toimintaa pyörittämään. Että on alimitoitettut rahat.

Meidän näkymämme on se, että ne palkkatukirahat ei tule riittämään ensi vuonna. Onko niitä ollenkaan kaikilla alueilla? Onko niitä missä mittakaavassa ylipäättään käytössä alkuvuodesta, keväällä? Onko niitä vai eikö niitä ole ollenkaan? Sanotaanko sitten, että ne on jo jäädytetty? Mitä on varattu palkkatukeen, niin ne rahat ovat jo jäädytetty. On jo tehty 2024 syksystä niin paljon palkkatuella sopimuksiin jatkolle, jatkoja, että ei ole enää. Tämä on arvoitus. Se on sumuinen kuva, mutta se, mitä on kuunneltu ympäri Suomen, niin kyllä se huoli on vahva siihen, että palkkatukea ei todellakaan saada siihen mallin, kuin tähän on saakka saatu ja saadaanko ollenkaan. Saadaanko alkukeväältä vai saadaanko koko vuonna enää ollenkaan? Että se on iso siirtymä, iso muutos tässä varmasti on edessä.

Heli Itähalme:

No samassa käsityksessä olen minäkin. Mitä nyt on valtakunnallisesti meidän verkostossamme keskusteltu, niin on alueita, joissa on tehty ihan selkeä päätös, että palkkatukea ei myönnetä ensi vuonna. On alueita, joilla on varattu määräraha, mutta nyt kun tulee tosiaan näitä, me puhumme ”hännistä”, elikkä on sidottu jo tulevan ajan, eli kun me tehdään palkkatukipäätös, niin sidotaan se raha koko palkkatukijaksoksi. Niin näistä tulee jo niin isot kustannukset kunnille. Sitten valtionosuuksia on leikattu, eli siellä on rahasta pula.

Työllisyysalueethan saavat työllisyyden hoitoon könttäsunnan, jolla heidän pitää kaikki kustannukset kattaa. Eli meidän palkat ja kaikki kulut mitä tulee tästä siirrosta. Myös palkkatuet ovat siinä. Jos ostetaan jotain palveluita, valmennuksia tai jotain, niin kaikki tulee siitä samasta potista. Tämä voi olla nyt aika vaikea yhtälö siellä työllisyysalueellakin miettiä, että mihin rahat riittävät, mihin ne ei riitä.

Toki kaikki sidotut palkkatuet eivät aina tietenkään välttämättä toteudu. Siellä saattaa tulla keskeytyksiä syystä tai toisesta. Siten (rahaa) kyllä voi säästyäkin, mutta tällä hetkellä se näyttää aika huonolta se rahatilanne. Voi olla juuri näin, ettei ole oikeastaan yhtään puhuttu, kohdennetaanko niitä tiettyyn asiakasryhmään, esimerkiksi osatyökykyisiin vai ei, mutta mitään varmoja päätöksiä ei varmaan missään ole. En ainakaan ole kuullut. Sumussa mennään.

Anne Kallio:

Voiko olla niinkin, että palkkatuen aika rahoitusinstrumenttina on ohi tai on tullut tiensä päähän? Ja jos näin olisi niin, mitä tarvittaisiin tilalle?

Heli Itähalme:

Jaahas, no varmaan jotakin subventiota ehkä yritykselle, joka ottaa sellaisen työntekijän, jonka työpanos ei ole ihan sataprosenttinen, ainakaan alkuunsa. Elikkä jotakin semmoista. Nythän palkkatuki on ollut tätä varten, että me olemme sitä alentunutta työkykyä näillä osatyökykyisillä vähän kompensoitu. Mitä se sitten voisi olla? Minä tunnen tosi huonosti työnantajapuolen tätä maksupolitiikkaa, mitä siellä olisi instrumentteja, mitä siinä voitaisiin käyttää. Onko ne sitten jotain muita maksualennuksia tai jotain tällaisia, että olisiko ne mahdollisia?

Olen kuitenkin sitä mieltä, että jonkinlaista korvausta, jonkinlaista apua nämä yritykset tarvitsevat, jotka työllistävät näitä ihmisiä, ainakin alkuvaiheessa. Että saadaan työtehtäviä muokattua ja sovitettua sitten sen työkyvyn mukaan. Ja kyllähän se työkyky työssä saattaa parantuakin. Alkuvaihe on yleensä siinä se. Joku työolosuhteiden järjestelytyyppinenkin voisi olla tietysti eli siinä me maksamme ihan korvausta joko apuvälineistä tai toisen työntekijän avusta. Joku tämmöinenkin tietysti voisi olla. En tiedä.

Manna Torvinen:

Joo, no meillä tosiaan se palkkatuki on ollut isosti käytössä. On ihmisiä, joilla on on vaikea löytää töitä muualta. He eivät oikein pääse muualle kuin välityömarkkinoille töihin. Niin toki meidän kannaltahan nähdään, että tukea jostakin on hyvä saada jatkossakin, että juuri heitä pystyisimme työllistämään, että se ei liiketaloudellisesti sitten ole kannattavaa meille. Meidän henkilöstöprofiilimme varmasti tulee muuttumaan, jos me emme tule saamaan tukea. Me emme pysty työllistämään tätä ryhmää, jonka kanssa me koemme, että se on meille tärkeä arvo, että olemme pystyneet heitä työllistämään.

Mutta se että käytännössä, jos me yhtä isosti, meillä on nyt se tuhannen ihmisen volyyymi vuositasona niin se olisi hyvin järkevää saada kaupungista jonkinlainen yhteistyösopimus - niitä ollaan nyt uudistamassakin - jonkinlainen könttäsomma että: "työllistätte x määrän ihmisiä tällä rahalla". Se ei ole vaihtoehto sille, kuinka hankala tämä byrokratia henkilökohtaisesti rahoituksen hakeminen ja myöntäminen ja näin, on

ollut niin työlästä. Byrokratian pitäisi olla paljon helpompaa ja sitten oikeasti tunnustaa se, että osa ihmisistä yhä tarvitsee sitä tukea. Ja onko heillä oikeus työhön vai ei. Sitten pitäisi oikeasti sanoa, että heillä ei ole oikeutta työhön, jos ei löydy enää mitään tukimuotoa.

Itse laittaisin painon siihen, että ihmiset pääsevät töihin kuin siihen, että he pääsevät palveluun ja seuraavaan palveluun, ja työelämä on kuitenkin tavoittamattomissa. Itse satsaisin... Jos olisin rahakirstun äärellä, mikä kaiketi on nyt pienentynyt kovasti, niin jakaisin rahaa siihen, että ihmiset pääsisivät ihan töihin, eikä niin että palveluun ja palveluun.

Anne Kallio:

Hyvä, kiitoksia. Haluatteko vielä lisätä tähän loppuun jotain liittyen palkkatukeen?

Manna Torvinen:

No varmasti sen, että se on tehty mahdottomaksi sen käyttö. Tässä muodossa voi sanoa, että jotain uutta tässä kaipaa, jotain dynaamisempaa elementtiä. Ja se, että monella yrityksellä, niin heillähän voi olla isokin yritys, ja on ollut vain yksi ihminen ehkä tuetusti, ja sitä kautta on saatu moninaisuutta taloon. Mä koen, että tässä on... Tänään on keskusteltu enemmän näistä haasteista tässä asiassa, mutta myös se, että kuinka paljon ne ihmiset jotka, työllistetään erilaisilla profiileilla, tuo moninaisuutta työyhteisöön. Meillä on nähty hirveän hyvänä, että meillä tulee eri taustoista, erilaisilla osaamisilla ja orientaatioilla ihmisiä, niin meidän työyhteisömme on hyvin rikkaita. Soisin mahdollisuuden näille ihmisille, että he saisivat tehdä työtä jatkossakin.

Heli Itähalme:

Joo, samoilla linjoilla, että varmaan palkkatuki on tiensä päässä, mutta jollakin tavalla sitä tukea pitäisi vielä sitten yrityksiin antaa. Ettei nämä ihmiset jäisi tosiaan ilman työllistymistä. Ja todella, kuten sanottu sumussa mennään, eli aika odottavaisinkin mielin ja luottaisin siihen, että yhdessä tehden sieltä sitten niitä uusia ideoita ja ratkaisuita löytyisi.

Anne Kallio:

Kyllä, toivottavasti mennään kohti moninaisempaa työelämää ja työpaikkoja. Oikein paljon kiitoksia Manna ja Heli.

Vieraat:

Kiitos.

Musiikkia, miesääni:

Vates välittää.